

Революційні події змогли змінити погляди багатьох українців, тому можемо стверджувати, що революція відбулася в головах наших громадян.

Революція Гідності стала для України тією подією, яка змогла об'єднати всіх українців навколо своєї країни та сприяла прискоренню процесів становлення громадянського суспільства.

Джерела та література

1. Розвиток громадянського суспільства в Україні: аналіт. доп. / В. М. Яблонський, П. Ф. Вознюк, Д. М. Горєлов та ін.; за ред. О. А. Корнієвського, М. М. Розумного. Київ: НІСД, 2015.
2. Світове дослідження цінностей 2020 в Україні. Український центр європейської політики. Київ. 2020. URL: <http://ucerp.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/WVS-UA-2020-report-WEB.pdf>
3. 32,5 % українців особисто переказали свої кошти на рахунки української армії. Селяни відзначилися вищою доброчинністю, аніж міські жителі. URL: http://dif.org.ua/ua/commentaries/sociologist_view/32anizhmiski-zhiteli.htm
4. Ставлення громадськості до європейської інтеграції України. 27.06.2013. URL: <https://dif.org.ua/article/stavlennya-gromadskosti-do-evropeyskoi-integratsii-ukraini>
5. Ставлення громадян до зовнішньополітичного вектора України: регіональний розріз. URL: <https://dif.org.ua/article/stavlennya-gromadyan-do-zovnishnopolitichnogo-vektoru-ukraini-regionalniy-rozriz>
6. Рівень підтримки громадянами вступу України до ЄС та НАТО (січень 2020 р.). URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/riven-pidtrymky-gromadianamy-vstupu-ukrainy-do-yes-ta-nato-sichen-2020r>
7. Ярослав Грицак. Як Євромайдан змінив наше уявлення про революцію 2016. URL: <https://ucu.edu.ua/news/yaroslav-grytsak-pro-te-chomu-yevromajdan-peremig-i-chy-var-to-ochikuvaty-novoyi-revolutsiyi/>

СЕКЦІЯ 12

МИСТЕЦТВО У СУСПІЛЬНОМУ ПОСТУПІ

Барташевич Марія

Київський університет імені Бориса Грінченка

СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ЯК ПОЧАТОК ДЕСАКРАЛІЗАЦІЇ МИСТЕЦТВА

Анотація. У статті окреслено суперечливий перебіг розвитку мистецтва за часів доби Середньовіччя у напрямі від сакрального до профанного. Робиться акцентування на неявному, проте стрімкому процесі секуляризації культури, який отримав своє пряме відбиття у десакралізації мистецтва через девальвацію священних цінностей та понять.

Ключові слова: девальвація священних цінностей, демістифікація, легітимізація зображення релігійних образів у земних формах, людський вимір.

Abstract. The article outlines the controversial progress of the development of art during the days of the Middle Ages in the direction from sacred to profane. The emphasis on the implicit, but a rapid process of secularization of culture, which received its direct reflection in desacrating art due to the devaluation of sacred values and concepts.

Keywords: devaluation of sacred values, demystification, legitimizing the image of religious images in earthly form, human dimension.

Досить довгий час сакралізація була невід’ємною та органічною частиною людського життя, розвитку суспільства та формування особливостей його культури. Зокрема таке зосередження уваги довкола священних смислів детермінувало сам сенс та спосіб буття індивіда, його світоглядні позиції, утверджувало основи та правила особистої, суспільної та культурної діяльності. Проте колишня духовна значимість сакрального характеру мистецтва, яка була своєрідним посередником між земним та небесним рівнями буття та наближала людину не лише до досягнення вищої форми релігійної духовності, але і до самого Бога, поступово згасала та відходила на задній план. Комусь це може здатися дивним, адже певна сакральність іманентна мистецтву, бо через художні витвори та плоди діяльності митців на поверхню виринає духовне життя людини.

Апофеоз сакралізації європейського мистецтва та культури загалом припадає на епоху Середньовіччя. Саме тоді Бог був головною цінністю та істиною. Хоча Середньовіччя було моментом найбільшої шани усього сакрального, воно стало і періодом згасання такого рівня набожності. Відбувалося поступове слабшання релігійного духу та благочестя, девальвація священних цінностей та понять. Як пише доктор філософських наук О. В. Івановська: «Достатньо пригадати три визначальні фактори у історії західного християнства – хрестові походи, інститут інквізиції та вчення про індульгенції, які підірвали довіру до церкви, викликали глибоке розчарування та духовне спустошення. Дискредитація церкви в очах віруючих призвела до кризи віри, а вона, в свою чергу, – до повного безвір’я!» [1, с. 32]. А В. В. Качановський вважав, що все йшло до занепаду середньовічної європейської культури ще наприкінці далекого XII ст., коли почалося руйнування «єдиного цілого, всі частини якого виражали один і той самий вищий принцип об’єктивної дійсності та значимості: безкінечність, надчуттєвість, надрозумність Бога – всюдисущого, всемогутнього, всезнаючого, абсолютно справедливого, прекрасного, творця світу і людини» [2, с. 181].

Десакралізація мистецтва, та й життя загалом, відбувалася поступово та, як зазначає О. Тенасе, розпочалося все із середньовічної десакралізації та демістифікації, з «низведення священних понять (ідей життя і смерті) до рівня уявлень» [4, с. 48]. Вслід за цим зазначені поняття не лише почали стрімко втрачати свій глибинний сакральний сенс, але навіть піддавалися певному виду насмішок – вони все частіше зображалися саркастично та сатирично. Зрозуміло, що те, що піддається кпинам, поступово втрачає свою серйозність, тому вже у,

здавалося б, настільки релігійну добу Середньовіччя нагальною проблемою стало формування раціональних доказів буття Бога, аби сакральні ідеали та поняття остаточно не знецінилися та не втратили залишки свого впливу на суспільну свідомість. Але навіть це вже не могло зупинити стрімке падіння рівня довіри до церкви та віри у Бога. Отже, можна сказати, що «ментальна та духовна криза сучасності йде корінням у епоху Середньовіччя – час тотального панування церкви» [1, с. 95].

Як це не дивно буде звучати, але самі твори середньовічного мистецтва хоча і прагнули донести до глядачів сакральний зміст та наповнити їхні серця і розуми духовністю, одночасно були своєрідним поштовхом до десакралізації, адже легітимізація католицькими теоретиками зображення релігійних образів у земних формах, подібних до зображень звичайних людей, таїла у собі небезпеку наближення та низведення усього божественного та небесного до рівня земного: «Реалістичне мистецтво... зазнає невдачі, коли людським формам не вдається переступити свої межі, так що бог, який зображений на портреті, стає тільки “людиною, що говорить гучним голосом”» [5, с. 180]. Намагаючись зобразити щось божественне у людському вимірі, митці мимоволі сприяли тому, що воно втрачало свою надприродну сутність та вже не видавалося настільки немислимим та недосяжним, адже як можна з благоговінням та набожністю сприймати витвір, на якому «майстер з Флемалю представляє святу Варвару (1438 р.) як світську даму в домашньому інтер'єрі за читанням, а Жан Фуке у образі Діви Марії з немовлям (1450 р.) зобразив Анжеліку Сорель, коханку короля Карла VII» [6, с. 77].

У такий спосіб поступове зближення небесного та земного, яке подекуди і взагалі було злиттям, за допомогою помпезності та награного лоску привертало більшу увагу до реального буття людини і намагалось приховати цим бідність духовного змісту. Мистецтво набуло більшої чуттєвості та реалізму, пожертвувавши заради цього сакральним та містичним змістом небесного світу. Дійшло до того, що навіть «Святе Письмо – ні що інше, як поезія. Інакше кажучи, християнське віровчення часом сприймалося ними як нова міфологія. І тому вони однаково славили своїм мистецтвом і Христа, і Аполлона» [3, с. 120].

Джерела та література

1. Ивановская О. В. Вера как феномен культуры. Волгоград, 2012. 360 с.
2. Качановский В. В. История культуры Западной Европы: учеб. пособ. Минск: ИП «Экоперспектива», 1998. 187 с.
3. Любимов Л. Искусство Западной Европы: Средние века. Возрождение в Италии. Москва: Просвещение, 1982. 320 с.
4. Тэнасе А. Культура и религия. Москва: Политиздат, 1975. 127 с.
5. Угринович Д. М. Искусство и религия. Москва: Политиздат, 1982. 288 с.
6. Яковлев Е. Г. Искусство и мировые религии. Москва: Высшая школа, 1985. 287 с.